

**REE FOSFÁTY, ARZENÁTY A KARBONÁTY V RYOLITOCHE
Z OBLASTI TISOVEC - REJKOVO (ZÁPADNÉ KARPATY): PRODUKT NESKOROMAGMATICKEJ
AŽ POSTMAGMATICKEJ ALTERÁCIE PRIMÁRNÝCH REE MINERÁLOV**

M. Ondrejka¹ a P. Uher²

¹ Katedra mineralógie a petrológie, Prírodovedecká fakulta, Univerzita Komenského,
Mlynská dolina G, 842 15 Bratislava, mondrejka@fns.uniba.sk

² Katedra ložiskovej geológie, Prírodovedecká fakulta, Univerzita Komenského,
Mlynská dolina G, 842 15 Bratislava, puher@fns.uniba.sk

V spodnotriasových ryolitoch s afinitou k A-typu, patriacim do jednotky silicika, bola na lokalite Tisovec-Rejkovo (stredné Slovensko) identifikovaná unikátna paragenéza akcesorických fosfátov, arzenátov a karbonátov REE. Fosfáty a arzenáty vystupujú ako hypidiomorfné až xenomorfné inklúzie do 0,1 mm, rozptýlené v základnej hmote, v intersticiálnych pozíciách medzi kremeňom a alkalickým živcom, alebo sú prerastané so zirkónom a Fe-ti oxidmi (magnetit so sekundárnym ilmenitom, hematitom a rutilom).

Arzenový monazit-(Ce) až gasparit-(Ce) obsahuje 52-66 % LREE₂O₃ (La₂O₃ - Sm₂O₃) a 25-39 % Ce₂O₃. Obsahy HREE₂O₃ (Gd₂O₃ - Lu₂O₃) + Y₂O₃ sa pohybujú od 0,4 až 5 %. As₂O₅ dosahuje 0,1-32 % a atómový pomer As/(As+P) = 0,00–0,73, čo indikuje široký rozsah substitúcie tuhého roztoku LREEPO₄ - LREEAsO₄. Obsahy síry v arzenovom monazite-(Ce) až gasparite-(Ce) (do 4,8 % SO₃, 0,14 S pfu) indikujú limitovanú Ca²⁺ + S⁶⁺ = LREE³⁺ + (P,As)⁵⁺ substitúciu.

Fosforový černovit-(Y) obsahuje 22-35 % Y₂O₃; obsahy HREE₂O₃ varíujú od 13 do 23 %, LREE₂O₃ od 3 do 9 %. Černovit-(Y) s tetragonálnou štruktúrou zirkónového, resp. xenotímového typu preferuje Y a HREE, kým monazit-(Ce) až gasparit-(Ce) s monoklinickou štruktúrou monazitového typu prednostne koncentruje LREE. Obsahy arzenu v černovite-(Y) sa pohybujú v intervale 23-44 hmot.% As₂O₅. Atómový pomer As/(As+P) = 0,62–0,94, čo indikuje relatívne značnú mieru substitúcie tuhého roztoku (Y,HREE)PO₄ – (Y,HREE)AsO₄. Zriedkavý Nb-bohatý černovit-(Y) obsahuje 9-18 % Nb₂O₅ (0,18–0,36 Nb pfu), čo poukazuje na limitovanú (?) substitúciu v rámci tuhého roztoku černovit-(Y) – fergusonit-(Y).

Obsahy Th, U a Si indikujú prítomnosť huttonitovej, resp. toritovej substitúcie (Th,U)⁴⁺ + Si⁴⁺ = (REE,Y)³⁺ + (As,P)⁵⁺ v monazite-(Ce) až gasparite-(Ce) a černovite-(Y). Th-bohatý a o As ochudobnený monazit-(Ce) obsahuje 5-15 % ThO₂. Th-U obohatený černovit-(Y) až Y-P-As obohatený torit obsahuje 9-38 % ThO₂, 0,5-2 % UO₂, do 15 % As₂O₅ (0,38 As pfu) a do 4 % P₂O₅ (0,15 P pfu).

REE karbonáty vystupujú v asociácii s fosfátmi a arzenátmi; tvoria nepravidelné, max. 0,3 mm veľké agregáty rozptýlené v základnej hmote. Bastnäsit-(Ce), hydroxylbastnäsit-(Ce) a synchysit-(Ce) sú najbežnejšie, zriedkavejšie bol zistený hydroxylbastnäsit-(La), hydroxylbastnäsit-(Nd), bastnäsit-(La), parisit-(Ce), pravdepodobne tiež röntgenit-(Ce) (?) a "röntgenit-(La)"(?). Ojedinele bol zistený cerianit-(Ce).

Opísaná REE-Y-As-P asociácia je zrejme produktom alterácie primárnych REE fáz neskoromagmatickými až postmagmatickými fluidami, resp. roztokmi, obohatenými H₂O, F, CO₂ a As a ochudobnenými o síru. Primárny ranomagmatický monazit-(Ce) bol čiastočne až takmer úplne premenený na arzenový monazit-(Ce) až gasparit-(Ce), kým xenotím-(Y) bol pravdepodobne kompletne nahradený černovitom-(Y). REE karbonáty a cerianit-(Ce) vznikali v dôsledku reakcie uvoľnených LREE iónov s uvedenými fluidami, resp. roztokmi.

Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu vedy a techniky na základe Zmluvy č. APVT-20-016104.